

Специализацията по психиатрични грижи в контекста на непрекъснатото медицинско образование

Николина Ангелова-Барболова

Abstract: This report shall examines specialization Psychiatric care against the background of continuing medical education. In Bulgaria, the training of healthcare professionals is carried out in terms of graduate education in the health care system in the process of long-term care for persons with mental disorders psychiatric nurse plays a key role. Therefore, increasing the need for specialists in psychiatric care and increase opportunities for their professional development.

Keywords: psychiatric nurses, specialization in psychiatric care, continuing medical education.

ВЪВЕДЕНИЕ

Непрекъснатото медицинско образование и ученето през целия живот определят професионалната успешност на медицинските специалисти. Повишаването на квалификацията на медицинските специалисти се осъществява в условията на следдипломното обучение /СДО/ в системата на здравеопазването. СДО се провежда по ред и условия, определени в Наредба на Министерство на здравеопазването /Наредба № 34 от 29 декември 2006 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването [2]/

Предоставянето на дългосрочни грижи за лица с психични разстройства е едно от най-големите предизвикателства в здравеопазването. Психичните разстройства относително рядко довеждат до бърза смърт и това е причина за пренебрегване на тяхната висока социална цена. Редица анализи показват, че те изразходват неподозирано много обществени ресурси. Така например, ако болестите се подредят по броя на годините пълноценен живот, които те отнемат от хората, на пет от първите десет места попадат психични болести. През 1995г. от обществените щети, понесени от човечеството поради инвалидизиране 25% се падат на психични болести; прогнозира се този дял да нарасне до 50% през 2020г. [3]

В процеса на предоставяне на дългосрочни грижи за лица с психични разстройства психиатричната сестра има ключова роля. От 90-те години на 20 век в България се провеждат реформи в психичното здравеопазване насочени към намаляване на институционалната зависимост на лицата с психични разстройства и развитието на психиатричните грижи в семейството и социалната среда.

Балансираната грижа за психиатричните пациенти в общността [4] включва предоставяне на психично здравни услуги в обичайната за пациента среда, като разбира се не се изключва стационарното психиатрично лечение. В резултат на това нараства необходимостта от специалисти по психиатрични грижи и се увеличават възможностите за тяхната професионална реализация.

ИЗЛОЖЕНИЕ

В България с Наредбата за придобиване на специалност в системата на здравеопазването [2] се определя номенклатурата на специалностите в системата на здравеопазването и се уреждат условията и реда за провеждане и финансиране на обучението за придобиване на специалност в системата на здравеопазването. Специалност в системата на здравеопазването се придобива след изпълнение на съответната учебна програма и успешно положен практически и теоретичен изпит пред държавна изпитна комисия, определена със заповед на министъра на здравеопазването.

Висшите училища организират, регистрират, провеждат и контролират обучението за придобиване на специалност в системата на здравеопазването. Във висшите училища се провежда теоретичното обучение по специалността, а практическото обучение се провежда във висшите училища получили положителна

акредитационна оценка по Закона за висшето образование и в лечебни заведения, получили положителна акредитационна оценка за обучение на студенти и специализанти по чл. 90, ал. 1, т. 3 от Закона за лечебните заведения [1], които имат възможност за изпълнение на учебната програма за специалността или на съответните раздели или модули от нея.

Специализацията по „Психиатрични грижи“ се основава на принципите на психиатрията в общността, воденето на случай и психосоциалната рехабилитация.

По специалността „Психиатрични грижи“ се подготвят медицински сестри и фелдшери в продължение на обучението 1 година. Учебната програма по специалността „Психиатрични грижи“ се утвърждава от Министъра на здравеопазването.

В понятието психиатричните грижи се включват клиничните компетенции на психиатричното сестринство, терапевтичните комуникации, психосоциалните умения за социални, професионални комуникации и роли.

Специалността „Психиатрични грижи“ включва профилирани клинични умения в областта на психиатричната помощ, които са съобразени със съвременните тенденции в здравеопазването и образованието с възможности за изграждане на отговорни, конкурентни и развиващи се специалисти с ефективни общи и профилирани компетенции. В процеса на специализацията специализантът развива общите си медицински компетенции в рамките на био-психо-социалния медицински подход, който е отворен към развитие на психологичните комуникативни умения и психосоциалните мениджърски умения за организация и съгласуване на клиничните дейности, екипните дейности, административните дейности, времето, риска, емоциите, непрекъснатото обучение и др.

Програмата по „Психиатрични грижи“ е структурирана така, че да осигурява интеграция на теоретични знания, терапевтични нагласи и практически умения на специализанта с цел изграждане на висока компетентност и поемане на отговорност за клиничните задачи от областта на професионалната роля – специалист по психиатрични грижи.

По време на обучението си специализантите по „Психиатрични грижи“ придобиват знания и умения за: 1. извършване на сестрински оценки, като се използват стандартни оценителни процедури – интервю, оценка на поведение, проследяване и пр.; 2. установяване и поддържане на продължителни работни отношения с болните с психични разстройства; 3. водене на психиатрични случаи, прилагане специфични диагностични и интервенционни процедури – сестрински диагнози, оценка на потребности, изработване на индивидуален план за психиатрични грижи, обучение в ежедневни умения, кризисни интервенции и т.н.; 4. участие на сестрите като пълноправни специалисти в своята област в мултидисциплинарната екипна работа; 5. участие в работата на лечебните и здравни заведения с управленски и организационни умения като водене на екипно съвещание, организиране на режим в отделението, организиране на терапевтична среда и др; 6. придобиване и усъвършенстване на умения за работа в различни работни условия в екип с психиатър, клиничен психолог и социален работник; в екип с общопрактикуващ лекар; в здравни и консултативни центрове; в болници с общ и специализиран профил; заведения за лишаване от свобода; центрове за социална рехабилитация; училищни и университетски консултативни служби.

Учебният план по специалността „Психиатрични грижи“ съдържа 8 модула от 340 учебни часа в две области – обща част от 130 ч. и специална част от 210 часа. В Общата част са предвидени 3 модула - Теоретични основи на психиатричните грижи, Формиране на нагласи и умения за терапевтична комуникация и Общи клинични умения в психиатричните грижи. В Специалната част са предвидени 5 модула - Интервенции в областта на психиатричните грижи – теоретична основа, Процедури от областта на психиатричните грижи във фази на остър срив, стабилизиране и

ремисия, Специализирани клинично-терапевтични умения, Практикум по водене на случай /включва сесии с пациенти и индивидуална и групова супервизия/ и Психофармакология.

Учебна програма по специалността „Психиатрични грижи“ се състои от теоретична и практическа части. Теоретичната част на Програмата обучава в разбиране на психичното здраве и психичната болест, теоретичните подходи и модели към личността, болестта, боледуването и медицинското обслужване, био-психо-социалния модел на болестта и психично-здравното обслужване, професионалната роля на медицинската сестра/фелдшер, специалист по „Психиатрични грижи“, професионалните ценности и нагласи, етика и стандарти. Формите на обучение са лекционен и дискуссионен (интерактивен). Представянето на темите е на базата на принципите за развитие на преподаването от пропедевтичните към специализираните области, за съобразяване на възрастовите особености в боледуването, официалните класификации и семиология, нормативната рамка, особеностите на поведението и общуването с пациентите с психични разстройства в техния социокултурален аспект.

Темите в Теоретичната част на Програмата включват клинични описания и диагнози съгласно МКБ-10, био-психо-социален медицински модел – комплексна етиология и комплексни ресурси за справяне с болестта, специфичен език и метод на психиатричните грижи, работа по случай на специалиста по „Психиатрични грижи“ – разпознаване и оценка на потребности, формулировка по случай, интервю, мултидисциплинарна екипна работа и ролята на специалиста по „Психиатрични грижи“ в нея, процес на терапевтичната комуникация – създаване на терапевтична ситуация и терапевтична връзка, професионални роли, комуникативни умения и личност-центриран подход, разпознаване и преодоляване на неконструктивни нагласи и поведения (съпротиви), умения за екипност и лидерство, оценка на риск за суицид и агресия, оценка за рецидив и странични ефекти на лечението, оценка за спешност на насочване. Разглеждат се и въпросите за семейство и психична болест – разбиране на семейната динамика при психична болест и семейни интервенции, функционирането и приложението на работа в групи психично болни пациенти, кризи и кризисни интервенции /анти-кризисен план и обслужване на хронично психично болни хора в общността/, посредничество при конфликти /теория на конфликта и интервенции/, процедури в психиатричните грижи – оценителни, диагностични, интервенционни, управленски, организационни и др.

Практическа част на обучението по „Психиатрични грижи“ включва: оценителни процедури – първично интервю, преглед за проследяване, оценка на поведение; диагностични процедури – сестрински диагнози, формулировка по случай, индивидуален план за психиатрични грижи, оценка на изпълнението на плана; интервенционни процедури – кризисна интервенция, обучение в структуриране и изпълнение на ежедневни дейности, посредничество при конфликт, водене на случай и управленски процедури – екипно съвещание, обсъждане на случай, супервизия; организационни процедури – терапевтична среда, гарантираща правата на пациентите; режим, приемане и изписване. Други теми, включени в практическата част на обучението са работа по случай на специалиста по „Психиатрични грижи“, мултидисциплинарна екипна работа, терапевтична комуникация, разпознаване и преодоляване на съпротиви, оценка на риск за суицид и агресия, оценка за рецидив и странични ефекти на лечението, оценка за спешност на насочване, посредничество при конфликти, провеждане на индивидуална, семейна и групова сесия, терапевтично приложение на невролептици, антидепресанти, тимостабилизатори, транквилизатори, електрошокова терапия.

Следователно в процеса на обучение по Психиатрични грижи специалистите усвоят и затвърждават система от знания, относно психичните разстройства и съвременните тенденции в областта на психиатричното обслужване, запознават се с

основните нормативни документи, регламентиращи дейността на психиатричната помощ у нас и правата на лицата с психични разстройства, задълбочат знанията си относно възможностите на фармако и психотерапията, осъвременят познанията си в областта на социалната психиатрия, формират и затвърдят уменията си за работа в екип, за водене на случай, за оценка на различни видове рискове в психиатрията, за провеждане на динамично интервю, за използване на различни нива на комуникация, за създаване и поддържане на терапевтична среда, за разпознаване и преодоляване на съпротива, формират умения за поставяне на сестринска диагноза и изработване на план за сестрински грижи на лица с психични разстройства, както и умения за обучение на пациентите и техните близки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Специализацията по Психиатрични грижи осигурява профилирани клинични умения в областта на психиатричната помощ, които са съобразени със съвременните тенденции в здравеопазването и образованието с възможности за изграждане на отговорни, конкурентни и развиващи се специалисти с ефективни общи и профилирани компетенции.

В програмата за специализация по „Психиатрични грижи“ е отчетена ролята на медицинската сестра в организацията на лечебния процес и грижата за психично болните, която включва в себе си широк кръг въпроси, което осигурява осъществяването на терапевтичен подход към болния и в крайна сметка достигане на състояние на ремисия или оздравяване. Така сестрата не осъществява механично лекарските назначения и препоръки, а има творчески решения по ежедневни въпроси, които включват в себе си насочено провеждане етапите на лечебния процес /раздаване на лекарства, парентерално въвеждане на лекарства, осъществяване на процедури/ които тя извършва и с познания за възможните нежелани прояви и усложнения.

Специализацията по Психиатрични грижи е в унисон с политиката за деинституционализация на психиатричните пациенти [4], при което акцента при оказване на психиатрична помощ се премества в посока към услуги в общността, базиране на психиатричните грижи близо до пациентите, сформирание на мултидисциплинарни екипи със задължително участие на психиатрична медицинска сестра в тях като координатор на здравните грижи, работа в посока ресоциализация на пациентите и създаване на трудова заетост, при осигуряване на непрекъснатост и комплексност на грижите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон за лечебните заведения, Обн. ДВ. бр.62 от 9 Юли 1999г.
2. Наредба № 34 от 29 декември 2006 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването, Обн. ДВ. бр.7 от 23 Януари 2007г., в сила от 01.07.2007г.
3. Национална програма за психическо здраве на гражданите на Република България 2001–2005 г. – утвърдена на 01 юни 2001 г. с Решение №399 на Министерски съвет
4. Политика за психично здраве на Република България и Национален план за действие към нея за периода 2004–2012 г. – приета с Протокол №28 от Министерски съвет на 22 юли 2004 г.

За контакти:

Доц. д-р Николина Ангелова-Барболова д.м., Катедра “Здравни грижи”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: nangelova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран.